

GYERGYÁK ÁKOS – TÉZISFÜZET

RÉTEGZŐDÉS
ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGÜNK REVITALIZÁCIÓJA

BREUER MARCELL DOKTORI ISKOLA, PÉCS, 2018

TÉMAVEZETŐ: DR. KONDOR TAMÁS

ABSZTRAKT

Kutatási területem a mára funkciójukat veszített, üresen álló vagy előregedett, de magas építészeti értéket képviselő épületek, épített örökségünk revitalizációja. Azt vizsgálom, hogy milyen építészeti eszközökkel érhető el a fenti területek - szűkebb értelemben a közvetlen környezetét is vagy akár az adott településrészt meghatározó épített elemek - újbóli bekapcsolása a település vérkeringésébe. A cél a mai igényeknek való kézenfekvő megfeleltetés mellett a helyi identitás és karakter továbbörökítése, megerősítése kell legyen. Ehhez mindig egy komplex, átfogó fejlesztési tervre és érzékeny, tudatos építészeti tervezői hozzáállásra van szükség, melyben kiemelt szerepet kap a magas építészeti értéket képviselő, de rossz állapotban lévő, rosszul funkcionáló vagy üresen álló épületek megújítása.

A probléma számos síkon jelen van, mind városi mind kisebb léptékben érzékelhető. Rengeteg a kihasználatlan, de magas potenciállal rendelkező épület, amely tudatos tervezéssel, átalakítással, felújítással újra bekapcsolható lenne a város életébe. Ezeknek a helyi identitásképző elemeknek a felkutatása és újra pozicionálása - fizikai és mentális értelemben is - kiemelt fontosságú. De nemcsak az épületek, hanem az azokat körülvevő környezet is jelentős megújításra szorul. Az utcák, terek, parkok, de még az azt alkotó mikroelemek állapota is döntően befolyásolja egy terület identitását, karakterét. Az emberi kapcsolatok, közösségek vagy azok hiánya még jobban tükrözi az épített környezet silány állapotát. Fontos a megújulás, hiszen így nemcsak a fizikai közeg, a városi szövet, hanem az azt használó emberek is új életre kelnek.

Épített örökségünk megőrzésének, továbbörökítésének témája újra és újra előkerült az idők folyamán, de mindig más kontextusban és értelmezésben, és ezáltal a levont elméleti konklúzió és gyakorlati megvalósulás is eltérő nézeteket tükrözött. Gondoljunk csak a régi nagy építészeti korok, stílusok egymásra épülésére vagy a I. és főként a II. világháború okozta rombolásra és minél gyorsabb ütemben való, szükségszerű újjáépítésre, és ezzel párhuzamosan a műemlékvédelmi szempontok megerősödésére, a charták kinyilatkoztatására, eredményeire. A közelmúltban a gazdasági világválság nyoma rá erősen a bélyegét az építőiparra, mivel az akkori gazdasági körülmények többnyire nem voltak alkalmasak teljesen új építésű beruházások finanszírozására. Szemléletváltásra volt szükség, ahol a fenntartható, környezetére érzékeny, gazdaságos modellek működtek és ennek fontos részét képezte a meglévő értékek tudatos felhasználása, átalakítása. Hiszem, hogy ez a toleráns szemlélet ma is aktuális és követendő hozzáállás egyre gyorsuló és értékeit egyre kevésbé tisztelő társadalmunkban.

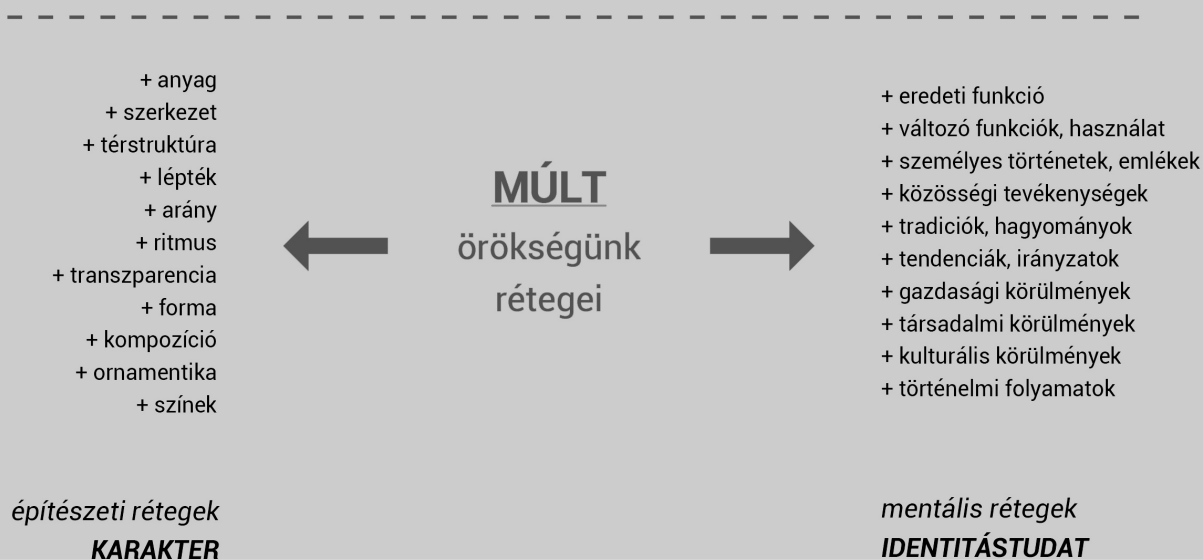
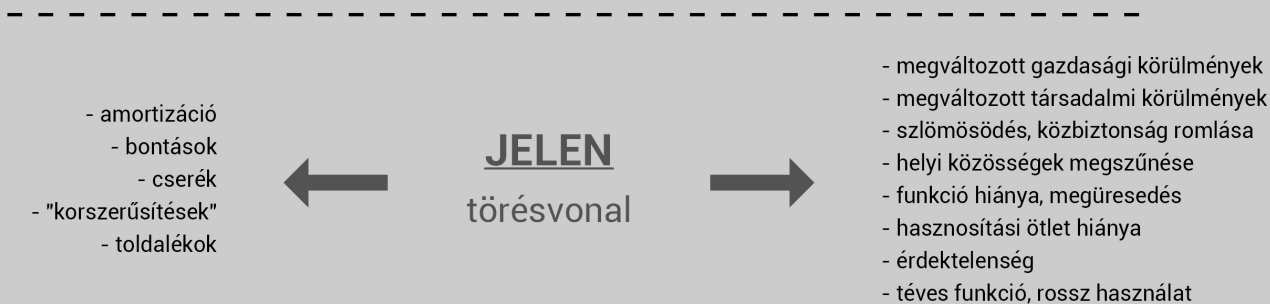
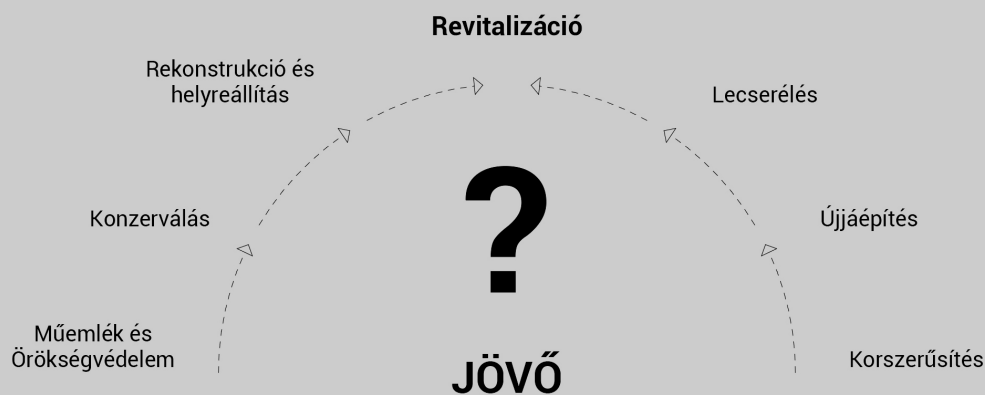
Értekezésemben a fenti problémakört a **MŰLT** vizsgálatával kezdem, azoknak a látható és láthatatlan rétegeknek a feltérképezésével, melyek egymásra rétegződésével kialakult a ma ismert állapot. Ezeket két csoportra különítem, az épület KARAKTERÉT meghatározó építészeti rétegekre, melyek fizikai megnyilvánulásuk okán szembetűnőbbek és a HELYI IDENTITÁST meghatározó mentális rétegekre, melyek sokkal inkább az idővel, a használattal alakulnak ki. Mindegyik csoport rétegei között akad könnyebben felismerhető és rejtőzködőbb, így alapos kutatás szükséges ahhoz (nemcsak építészeti értelemben), hogy megtaláljuk és értelmezessük ezeket.

Az épület kutatását, a múlt megértését a **JELLEN** körültekintő vizsgálata követi. Egrészét az épület fizikai állapotának, korszerűségének felmérése. Az eltelt idő és a nem megfelelő használat okozta sebek feltárása és az abból eredő értékcsökkenés vizsgálata. Mi volt az érték régen és mi az érték ma? Másrészt az épület városi szövetben betöltött szerepének vizsgálata, a funkció, a helyi identitás, a mögöttes tartalom aktualitásának kérdésköre. A funkció betölti-e szerepét az azóta megváltozott társadalmi, gazdasági környezetben? Kik használták és kik használják most? Mik a funkcionális hiányok, mire van szükség?

Mindezekre a kérdésekre keresem a válaszokat a **JÖVŐ** témakörében, ahol a lehetséges és eddig kipróbált építészeti megoldások vizsgálatával - kortárs gyakorlati példákkal is prezentálva - egyfajta kritikus analízissel próbálom megtalálni a helyes tervezési módszertant, mely iránymutatásul szolgálhat épített örökségünk megmentésénél, újraértelmezésénél.

Céloom egy olyan tervezési módszertan alappilléreinek lefektetése, mellyel szakmai és emberi értelemben is teljes mértékben azonosulni tudok és a mestermunkákon keresztül ezt a hozzáállást alkalmazhatom, törekedve arra, hogy általa valóban minőségi és értékálló építészeti megoldás szülessen erre az összetett kérdéskörre.

A mestermunkákban közös nevező a finom illeszkedés és érzékeny tervezői magatartás akarata, melynek célja megtalálni az arany középutat a semleges archaizálás és a túlzottan vad, avantgárd egocentricizmus között.

REVITALIZÁCIÓ MINT TERVEZÉSI MÓDSZERTAN

A revitalizáció mindig egy komplex építészeti beavatkozás és program kell legyen, melyet előzetes kutatások előznek meg, akár a társszakmák (művészeti és mérnöki egyaránt) bevonásával. Az építészeti és mentális rétegek feltárása és valós megismerése elengedhetetlen ahhoz, hogy egy értékmentő, ugyanakkor kritikus és innovatív megoldás szülessen. Egyfajta kritikus konzerválás, ha úgy tetszik, ahol az objektív és szubjektív szempontok is érvényesülnek.

Az alázatos és innovatív használat a lényeg. A megőrzés és műemlékvédelem, a konzerválás vagy rekonstrukció önmagában nem elég, túl passzív megoldás, habár értéket ment, de nem teremt újat és nem elégíti ki a mai modern igényeket. Ezzel szemben a korszerűsítések és új építések nem óvják, inkább rombolják a történeti értéket, ezért olyan átalakításra, bővítésre van szükség, mely megfelel a mai kor igényeinek és elvárásainak, de megőrzi a múlt emlékét.

Fentiek alapján hat alappontot határoztam meg az épített örökség revitalizációjának módszertanához:

- **meglévő épület hasznosítása, átalakítása, bővítése**
- **korszerűsítés a mai kor igényei szerint**
- **értékmentés**
- **új érték hozzáadása**
- **kontinuitás megteremtése, kapcsolat a réggel**
- **új életre keltés, változás generálása**

Pécs, egykori trafóház
átalakítása cukrászüzemmé
terv: Gyergyák Ákos, Kozák Barnabás

1. TÉZIS: ÚJRAHASZNOSÍTÁS

Az értékes épületek fennmaradásának és ezáltal épített örökségünk megőrzésének alapfeltétele a folytonos emberi használat, az épületek alkalmazkodóképessége a folyamatosan változó korokhoz és igényekhez. Az épületeket a mai kor igényeihez lehet és kell igazítani, korszerűsíteni és újrahasznosítani, de csak akkor, ha valós társadalmi, kulturális vagy gazdasági igényt szolgálnak.

A trafóház épülete jó példa arra, hogy viszonylag kevés bontással és szerkezeti átalakítással könnyedén adaptálható egy jó adottságokkal rendelkező épületbe az új funkció. Az eredeti ipari épület határozott karakterét megtartva sikerült egy üde, színes világot teremteni a cukrászüzem és cukrászda számára. A színek okozta játék nem csak a funkciónak szól, hanem az újrahasznosítás gondolatára, cselekedetére is felhívja a figyelmet.

Pécs, belvárosi társasház
átalakítása apartmanházzá
terv: Gyergyák Ákos, Kozák Barnabás

2. TÉZIS: ÉRTÉKMENTÉS ÉS ÉRTÉKTEREMTÉS

Az igazi építészeti értékek sokszor a felszín alatt rejtőznek, ezek feltárása nehéz munka, mely alapos kutatómunkát és őszinte megértést, együttérzést követel az alkotótól. Az értékeket nemcsak az arra érdemes építészeti elemek megtartásával, felújításával lehet megóvni, hanem azok átértelmezésével, újraalkotásával, amikor az új elem a meglévőből táplálkozik, de új és önálló értéket teremt. Értéket menteni csak új érték hozzáadásával érdemes!

Az Aradi Vértanúk 50. számú lakóház igazi értékeit – az épület és nyílások arányát, az ajándékbolt és Petrezselyem kút egységét - sikerült megtartani, de az új korszerűbb épület határozottabb képet fest, ugyanakkor harmonikusabban illeszkedik bele az utcaképbe. Az építkezés idén kezdődik, remélem méltó társa lesz a szomszédos 200 éves műemlék lakóháznak és mintát, de legalábbis egy kiegyensúlyozott pontot teremt az Aradi Vértanúk útja egyre hektikusabb világának.

Palkonya, présház és pince felújítása,
gasztronómiai bemutatótér kialakítása
terv: Gyergyák Ákos, Kozák Barnabás

3. TÉZIS: KONTINUITÁS

A múlt értékeit - legyen akár esztétikai vagy funkcionális eredetű - a jelenkor innovációja emeli ki. A funkció és épített rétegek fejlődési folyamatát őszintén kell bemutatni. A hagyomány és újszerűség kettősége, együttélése teremti meg azt a kontinuitást, mely épített örökségünk üzenetét továbbadni képes.

A palkonyai 28. számú présház átalakítása során úgy sikerült korszerű igényeket teremteni, hogy közben a présházakra oly jellemző autentikus hangulat megmaradt. A műemlék értékek nem sérültek, sőt a ház bizonyos elemeit - melyek eddig háttérbe szorultak - a kortárs kiegészítések domborítják ki. Jelenleg a projekt pályázati forrástól függ, de ha megvalósul, üde és egyedi színfoltja lesz a présházás pincék amúgy is izgalmas világának, és jövőre már tárt kapukkal várja a betérőket.

Kalocsa,
Nicolas Schöffer Múzeum megújítása
terv: Fogas Renáta, Gyergyák Ákos

4. TÉZIS: INDUKÁLÁS

Az újrahasznosítás, értékmentés, értékteremtés és kontinuitás megteremtése mellett egy revitalizációs építészeti projekt akkor mondható valóban sikeresnek, ha önmagán kívül környezetét is megújulásra serkenti. Olyan változásokat indukál, melyek hosszú távú hatást gyakorolnak épített környezetünkre.

A Nicolas Schöffer Múzeum a modern múzeumoknak kijáró kortárs külsőt kapott, de megtartotta a helytörténeti értékkel bíró, kisvárosi léptékű homlokzatát. A tágasabb és szabadabb funkcionális elrendezésnek köszönhetően - közérthetőbb tematika mentén - méltóbb helyet kaptak a művész alkotásai. Az alkotások beleolvadnak az épületbe, az épület így maga is kinetikus alkotássá válik és interakcióba lép környezetével.

ÖSSZEGZÉS

Épített örökségünk megóvása és újraértelmezése azért nehéz, mert a szabad szemmel látható értékek mellett fel kell tárunk azokat a rejtett építészeti és mentális értékeket is, melyek rétegződése által alakul ki az az együttes, melyet feléleszteni kívánunk. Az építészet csakúgy, mint minden művészet erősen szubjektív és intuitív jellegű, ebben rejlik szépsége, de meglévő értékeinket objektíven is vizsgálnunk kell. Meg kell érteni a helyet és az alkotóelemeket, a történetet és az embert, a funkciót és a használatot, az idő okozta sebeket és a jelent is, amin változtatni szeretnénk.

Ez a rétegződés egy természetes folyamat, melynek mi ugyanúgy részesei leszünk, ha hozzáteszünk valamit. Ez nagy felelősség, ugyanakkor felemelő érzés is egyben.

A revitalizáció, mint tervezési módszertan egy lehetséges válasz erre, de korántsem általánosítható, mivel minden épületet a maga kontextusában kell vizsgálni. Inkább egyfajta tervezői magatartás, mely egy biztos alapokon nyugvó értékrend alapján hoz döntéseket. A megfogalmazott alappontok és tézisek ezt az értékrendet fejezik ki, inkább erkölcsi, mint építészeti gondolatok.

Komplex mestermunkám mindegyik elemére igaz, hogy nagyon összetett, ugyanakkor rendkívül izgalmas tervezési folyamat során kristályosodott ki a végső épület. A tervezés során számos kérdés merült fel, mely folyamatosan formálta a meglévő épített örökségünkhöz fűződő viszonyomat és az értekezésben megfogalmazott értékrendet is. Ezek a gondolatok részben tudatosan, részben tudat alatt beépültek a mestermunkákba és hiszem, hogy általuk értékálló, a jövő számára is védendő épületek jönnek létre.